

ג. מעות מעשר יכול להחליפן חוץ לירושלים בסלע (להקל משא הדרך). בית שמאי אומרים: בכל הסלע — מעות (לפרש"י: אם ירצה. תוס' ועוד: בדוקא, כדי לא להרבות בהחלפות ונמצא המעשר נפסד, או כדי שלא יתעפשו הפרוטות). ובית הלל אומרים: בשקל כסף בשקל מעות — כדי שיהיו הפרוטות מזומנות ומצויות בירושלים. (וכן הלכה).

בירושלים, רשאי לפרוט סלע של מעשר לפרוטות, לצורך לקיחת דברי מאכל. בית שמאי אומרים: בכל הסלע מעות (רש"י: אם רוצה. ויש מפרשים בדוקא, כדי שלא יותיר כספים וישכחם). ובית הלל אומרים: בשקל כסף בשקל מעות. (ולא יחליף יותר מחציין, כי שמא לא ישהה בעיר עד שיוציא את כולן ויפקיד בעיר לרגל אחר והפרוטות מתעפשות. ואם יחזור ויחליפם בסלעים, נמצא שולחני משתכר ומעשר שני נפסד. רש"י).

ד. חילול פירות על דינר זהב חוץ לירושלים — לבית הלל ודאי מותר. ולבית שמאי — לרבי יוחנן מותר לריש לקיש אסור, לפי לשון אחת הטעם הוא מפני שהזהב — פירא, ואין מחללים על פרי חוץ לירושלים. ולפי לשון אחרונה משום גזירה, שמא ישהה עליותיו עד שיהא בהם כדי דינר. חילול פירות על כסף חוץ לירושלים — מותר לכל הדעות, שהרי מחללים פרי על מטבע כמו שנאמר ויצרת הכסף... וכן אפשר לחלל פירות על מטבעות נחושת במקומות שמשתמשים בהן, ששם הם חריפים.

דף מה

קא. העושה עם חברו קנין ואמר לו שישלם לו ממעות חדשות, האם יכול ליתן לו ישנות? וכן כל כיוצא בזה.

אמר לו שיתן מארנק חדש אין יכול ליתן לו מישן, אעפ"י שנותן לו מעות מסוג מועדף — שאומר לו: ליישנם אני צריך ולכן אין נוה לי אלא בחדשות. כתבו ראשונים: הוא הדין בכל כיוצא בזה, צריך ליתן לו דמים שפסק עמו ולא ממין אחר. ואין הדבר מוסכם (ע' חו"ד י"ד קסא, א).

דפים מה — מו

קב. האם מטבע נעשה חליפין, והאם נקנה בחליפין?

נחלקו רב ולוי האם מטבע נעשה חליפין — שאם משך מחברו מטבע כדרך שקונים בסודר, נקנו חליפיו בכל מקום שהם ללוקח, אם לאו — כי דעתו על הצורה הטבועה, והרי הצורה עשויה להתבטל על ידי המלכות (הלכך הרי זה כדבר שאינו מסויים ושלם, שנתמעט מעשיית חליפין. רש"י). או מפני שדומה לשטרות שאין גופם ממון רמב"ן ועוד). וכן אמרו עולא ורב אסי (ורב הונא. כדלהלן מו.), וכך דעת רבי יוחנן. וכן הסיק רב פפא (מ:): ללמוד מנוסח השטרות הנהוג, למעט מטבע.

א. להלכה, מטבע אינו עושה חליפין — שיחיד רבנים הלכה כרבים (רי"ף; חו"מ קצה, ב).

והוא הדין בחליפי 'שוה בשוה', אין מטבע נעשה חליפין (תוס').

ב. לדעת רב האי גאון, מטבע זהב נעשה חליפין, שדינו כ'פרי' לכל דבר ולא כמטבע. ושאר

ראשונים חולקים (ערמב"ן וריטב"א).

- ג. רש"י (מה: ד"ה מ"ט; מז: ד"ה אבל בפירי) כתב שלדברי רב נחמן שפירות אינם עושים חליפין (כדלהלן), הוא הדין לכל דבר שאינו כלי, וגם מטבע לשיטתו אינו נעשה חליפין. וכן דעת בעל המאור.
- ואילו התוס' ושאר ראשונים חולקים וסוברים שהמטבע נחשב כלי, מפני שראוי לשקול בו משקולות או לתלותו בצואר בתו. [או בדרך זו: לא אמר רב נחמן אלא בפירות הפלים והולכים ואין דעתו של אדם עליהם, משא"כ דברים שאין ההפסד מצוי בהם כגון מטבע]. הלכך מחלוקת רב ולוי תיתכן אף לרב נחמן. [וכן מטבע שנפסלה שהכל מודים בה כדלהלן, נעשה חליפין אפילו לרב נחמן — שאין דינה כפירות].
- בתחילה אמר רב פפא, אפילו למאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין, נקנה הוא בחליפין. אבל הוכיחו מדברי הבריייתא שאין מטבע נקנה בחליפין. ואף רב פפא חזר בו.
- א. יש אומרים שאם מקנה מטבעות ושאר נכסים, מתוך שקנה שאר נכסים קנה גם המטבעות. ויש אומרים נכסים קנה מטבעות לא קנה. ויש אומרים שלא קנה כלום, כדין 'קני את וחמור' (מרדכי ב"ב פ"ט תרה).
- ב. מבואר מדברי התוס' שלדעת האומר מטבע נעשה חליפין, כל שכן שנקנה בחליפין. ואילו בתוס' הרא"ש ותור"פ משמע שמטבע אינו נקנה לדברי הכל, מפני שהצורה אין בה ממשות אלא על פי ציווי המלך, הלכך אין קנין סודר נתפס בה, אבל יתכן שהמטבע נחשב ככלי לעשות בו קנין.
- ג. שטרות — הסכימו כמה מהגאונים והראשונים [דלא כיש מי שאומר] שאינם נקנים בחליפין מפני שאין גופן ממון. (ערמב"ן ור"ן לעיל כ.).
- ד. יכול אדם לשעבד נכסיו על ידי קנין סודר, לגבות מהם סך ממון לחברו, ואין זה בכלל מטבע אין נקנה בחליפין (שו"ת הרא"ש יג, ז).
- מבואר בגמרא שמטבע שאין עליו צורה [פרוטטות] נקנה בחליפין. וכן מטבע שנפסל ואינו יוצא בהוצאה, בין שפסלתו מלכות ועדיין יוצא בצנעה בין שפסלתו מדינה ויוצא במדינה אחרת באותה מלכות — נעשה ונקנה בחליפין.
- וכן הלכה (ח"מ רג, ה; קצה, ב). ולדעת בעל המאור (וכן מובא במאירי), להלכה שפוסקים כרב נחמן שפירות אינם עושים חליפין, הוא הדין למטבע שנפסל. אבל שאר ראשונים חולקים כמובא לעיל.

קג. הרוצה לחלל פירות מעשר-שני ללא שיתחייב בתוספת חומש, כיצד הוא עושה?

- הרוצה לחלל מעשר ללא תוספת חומש — מותר לו להערים (רמב"ם מעש"ש ה, ח) ולעשות כדלהלן; אם יש בידו מעות, יקנה מעותיו לחברו ויפדה חברו את המעשר ללא חומש. וגם אם אין המעות בידו, יכול להקנות מעותיו שבביתו אגב הקרקע [ולמאן דאמר מטבע נקנה בחליפין, יכול להקנות מעותיו בסודר שיש עמו. (יש אומרים דוקא בסודר שלו ולא בשאול. (תור"פ; מרדכי ספ"ה דב"ב). ויש אומרים אפילו בשאול (ריטב"א. וע' ח"מ קצה, ד)].
- א. יש אומרים שיכול להקנות מעותיו על ידי 'הודאה' בפני עדים שהמעות שייכים לחברו. ויש חולקים וסוברים שאין זה מועיל לענין דין תורה, להיפטר מן החומש.
- ב. למאן דאמר פירות עושים חליפין, יכול ליתן פרי אחד לחברו ובאותו פרי יעשו קנין חליפין

על המעות [ולמ"ד בכליו של מקנה, יעשו קנין בפרי ללא הקנאות]. אך לדעת הסובר מעשר שני ממון גבוה אין יכול לקנות בו (עפ"י תורא"ש בשם רבנו מאיר). ואם אין יכול לעשות כן, כגון שאין הגורן שלו — אומר לחברו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה, וחוזר ומחלם על מעות שבביתו (ואם גאל יגאל איש ממעשרו — חמשתו יסף עליו — ולא במעשר של אחרים).

א. וכן יכול חברו שניתנו לו הפירות, לפדות את הפירות במעותיו של זה (חזו"א מעשרות ז, כג ועוד — עפ"י הירושלמי).

ב. בסוגיא מבואר שיש להעדיף האפשרות הראשונה. ורק כאשר אין לו מעות, יתן את הפירות לחברו — כי בזה ההערמה בולטת יותר. ואולם הרמב"ם (מעשר שני ה, ח-י) לא התנה להדיא דוקא אם אין לו מעות. ויש מפרשים שנרמז הדבר מסיוד דבריו (ע' אמת ליעקב).

דף מו

קד. האם מותר לומר לחברו תן לי מעות כדינר ואני אעלה לך מביתי יפה דינר וטריסית?

מבואר בבבביתא שיוכל אדם לומר לשולחני תן לי כדינר מעות ואפרנס את פועלי ואני אעלה לך יפה דינר וטריסית (= מטבע קטנה. עפ"י ר"ג. י"א שערכה שלשה איסרים (מוסף הערוך). וי"א שהיא פחותה מפרוטה. ע' מאירי) ממעות שיש לי בביתי. ודוקא אם יש לו מעות, אבל אין לו — אסור משום רבית. ופירש רב אשי טעם ההתר, לא משום שקנין חליפין הוא זה, אלא אפילו התנה עמו בתורת דמים אין כאן רבית, שאפילו הלואה מותרת באופן זה אם יש לו בביתו. נעשה כאומר הלוני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח.

א. התוס' כתבו שההתר אמור רק כאשר אין נותן לו אותו מטבע שלקה אלא מין אחר, לכך מותר לפי שדומה למקח וממכר, אבל באותו מטבע אסור, שלא התירו אלא 'סאה בסאה' כשיש לו בביתו, ולא 'סאה בסאתים'. (וכ"ה בטור ורמ"א יו"ד קעג). והראב"ד חולק (ערו"ן ונמו"י. וע"ע בפני יהושע רפ"ה).

ויש מי שכתב שאף בשני מינים לא התירו אלא בשלחני, שדרך משא ומתן הוא, ולא בשאר כל אדם (עפ"י רמ"ה, מובא בטור קעג. וע"ש בפוסקים ובאבנ"ז יו"ד רט, ח-ט).

ב. אם אמר לו דרך הלואה: 'הלואה לי...'. — אסור אפילו בשני מינים. וכן הדין בשני מיני פירות, כגון הלואה לי סאה חטים בדוחן, אסור אפילו אם יש לו בביתו (ש"ך שם סקט"ז). ובאבני נזר (יו"ד רט) פקפק בדין זה האחרון (וע"ע ריטב"א וב"י — בדעת רש"י).

ג. לדעת כמה מהראשונים לא התירו לעשות כן אלא בפרוטות שאינן טבועות, אבל בטבועות — הרי זה כהלואה ואסור. ויש חולקים.

ד. נחלקו הפוסקים האם התירו גם כשאין לו בביתו אלא מעות מועטות, ולא כמלוא הסכום שלקה.

פירוש משנת 'כל הנעשה דמים באחר' — נתבאר בקדושין כח.